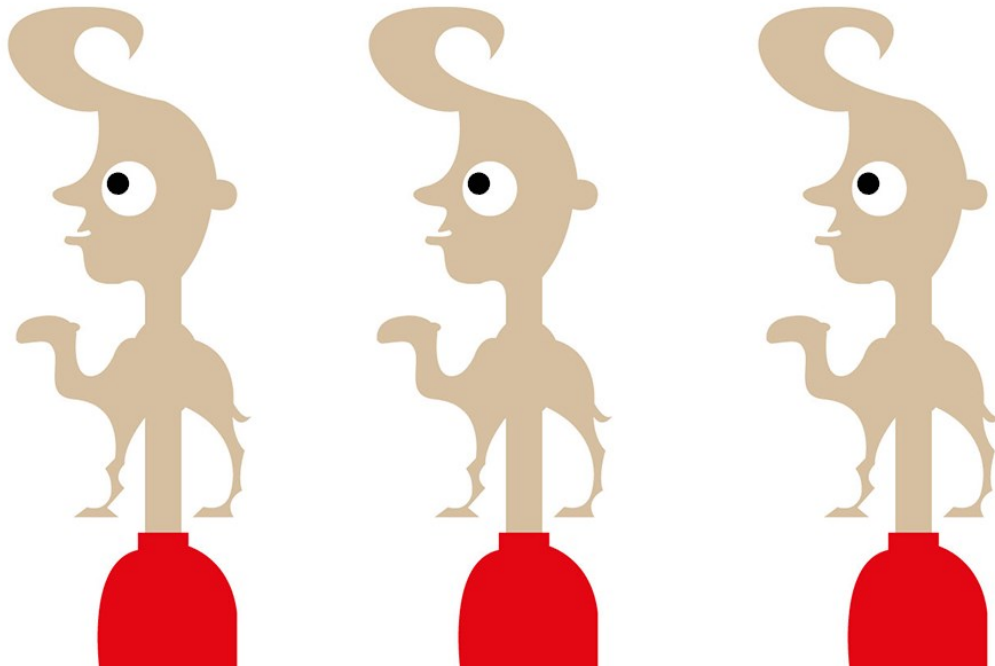

Når en ulv i fåreklær må bite i det sure eplet

Har du gjort noen en bjørnetjeneste eller vist vennen din en kald skulder? Hvis ikke, har du helt sikkert tråkket skikkelig i salaten en eller annen gang.

AV TRINE-LISE GJESDAL | PUBLISERT 18. JUN. 2012 | OPPDATERT 7. MARS 2025

Språket vårt er fullt av rare ord og uttrykk. Men hvordan i all verden har de oppstått, og hvorfor har de blitt en naturlig del av språket vårt?

En mann som kan svare på dette, er Kjell Ivar Vannebo. Han har i mange år vært professor ved Institutt for lingvistik og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. I tillegg har han skrevet flere bøker om rare ord og uttrykk. Lingvistik betyr forresten vitenskap om språk.

Språk forandrer seg

Professoren forteller at mange av uttrykkene vi bruker, er flere tusen år gamle fordi de stammer fra Bibelen og gresk og romersk mytologi - altså fra fortellinger og legender langt tilbake i tid. Livet på sjøen i gamle dager og historiske hendelser har også vært med på å forme språket vårt.

- Gjennom hundrevis, og kanskje tusenvis av år har ord og uttrykk blitt spredt fra det ene mennesket til det andre. Og etter hvert har de bare blitt en del av språket vårt, forklarer professoren.

Morsomme bilder

Mange ord og uttrykk bruker ulike dyr, kroppen vår og mat som et bilde for å beskrive noe. Professoren forklarer at uttrykkene gjør språket vårt mer levende og morsomt.

- Om noen for eksempel sier at de "svelger kameler", mener de at de godtar noe som de er imot. Om vi tenker over dette, er jo kameler veldig store dyr. Det er ikke vanskelig å forestille seg at det er ubehagelig å svelge kameler, sier han. Uttrykket "å svelge kameler" kommer faktisk fra Bibelen.

Uttrykk med dyr

Bjørnetjeneste betyr å gjøre noen en tjeneste som er godt ment, men som får motsatt resultat. Uttrykket kommer fra en fabel om en bjørn som ville jage bort en flue fra sin herres nese, men det endte med at bjørnen ødela hodet hans. Poenget er at bjørnen bare ønsket å være snill og gjøre ham en tjeneste.

Ulv i fåreklær beskriver en slem person som later som han eller hun er snill og uskyldig, men som prøver å lure noen. Uttrykket finnes i Bibelen, men i en annen form. I Æsops fabler fortelles det også om en ulv som kledde seg i et saueskinn og lurte seg inn i en saueflokk. Dette gjorde han fordi han ville spise opp sauene.

Å kjøpe katta i sekken betyr å bli lurt når du kjøper noe. Uttrykket kommer fra en handelsmann som kjøpte noe usett. Han fikk en katt i sekken istedenfor et mer verdifullt dyr. Det sies også at en tysk gjøgler og spilloppmaker er opphavet til uttrykket. Han sydde nemlig en katt inn i et hareskinn, puttet den i en sekk og solgte den videre som en hare.

Uttrykk med kropp

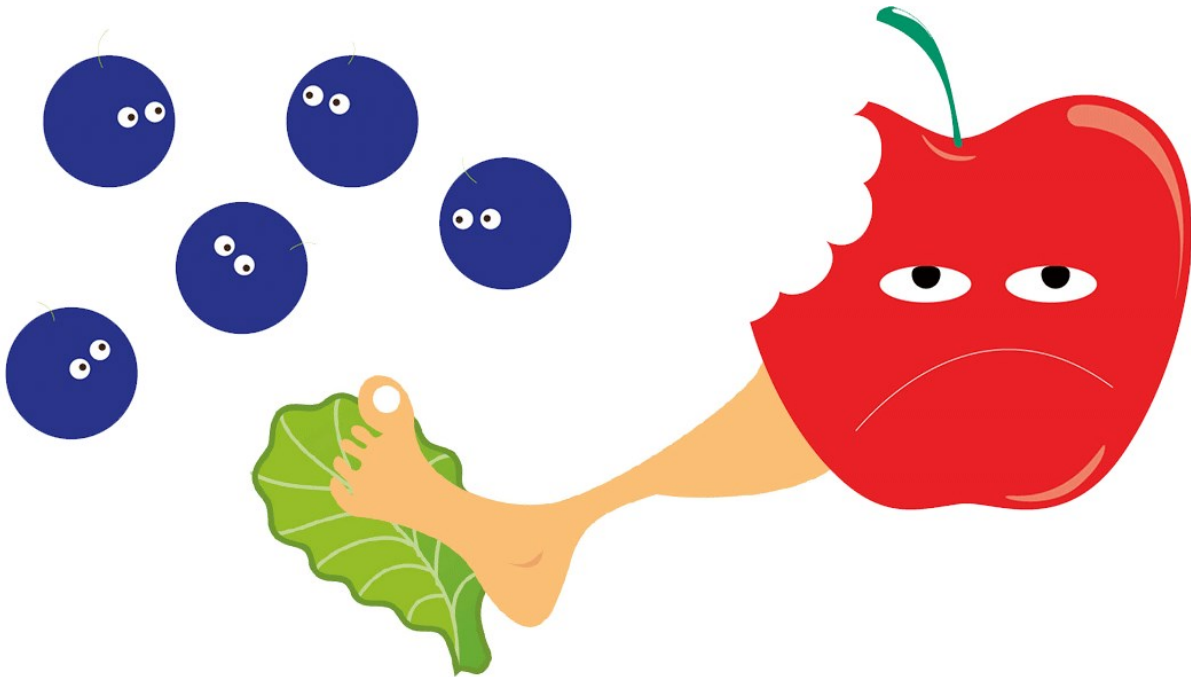

Å vise noen en kald skulder betyr at man ikke vil prate eller ha noe å gjøre med et annet menneske. Både i England og Frankrike brukes uttrykket. I middelalderen hadde franskmenn en skikk der gjester man gjerne ville ha på besøk, fikk en varm stek til middag. Upopulære gjester fikk derimot en kald fåreskulder.

Å se gjennom fingrene betyr å overse noe med vilje. I likhet med mange uttrykk kommer dette fra noe man faktisk gjør. En holder hendene foran øynene og ser mellom fingrene. Når vi ser på denne måten, kan vi velge hva vi vil se og overse det vi ikke ønsker å se. Uttrykket kommer fra Tyskland.

Å leve på stor fot betyr å leve ekstra flott eller å bruke masse penger. Uttrykket har sin historie fra skomotene på 1300-tallet. Da var det moderne med snabelsko: sko med lang og spiss tupp. Jo rikere og mektigere man var, desto lengre tåspisser hadde man. Man tror også at uttrykket "å leve på stor fot" oppstod den gangen.

Uttrykk med mat

Bare blåbær beskriver noe som er så lite og enkelt at det ikke er viktig. Uttrykket blir brukt på forskjellige måter i mange land. I England sier man "bare peanøtter", og i Sverige sier man "bare småpoteter".

Å trække i salaten betyr å dumme seg ut. Trækker man i salaten - eller i spinaten, som danskene sier - trækker man på et upassende sted. Derfor blir det brukt som bilde på å dumme seg ut. Uttrykket er ganske nytt.

Bite i det sure eplet sier vi når vi blir nødt til å finne oss i noe, eller gjøre noe vi ikke liker. Uttrykket har samme mening på dansk og tysk.

Alle illustrasjoner: Melkeveien designkontor

NORSK

Meldinger ved utskriftstidspunkt 8. april 2025, kl. 10.59 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.